

berriatua

israeldik bihurtu

Txillardegi

Kintana-rekin judutarren sorlekura joana eta berriki gurera bihurtua, hizkuntzari dagokionez Israelen ikusi duen irakurri zigun txosten mamitsu bat Imanol Berriatua-k Euskaltzaindiaren azkeneko bileran.

Berriatuak gogoan ezer hartu baldin badu, "juduera erraza"ren saiaketaren gorabeherak atxiki bide ditu bereziki. Berriatuaren ustez, "juduera erraza" horren gorabeheretan ba dugu euskaldunok zer ikasirik eta zer erabilirik. Zer da, ordea, "juduera erraza" hori, frantsesez "hebreu elementaire" delakoa?

Jakina denez, judutar etorkinez eraiki da Israel. Hara joan ziren judutar haiek ingelesez zekiten, arabereaz zekiten, gazte-lera sefardiaz zekiten, errusieraz zekiten, frantsesez, yiddishez eta turkoz; baina hebreoz, judueraz, inork ez zekien. Arazo gaitza topatu zuen horretan Israelgo erresuma berriak; baina piztu egin da juduera, nagusitu ere egin da Israelen, eta sekula ikusi ez zen gertakaria eskaini digute judutarrek: liturji-hizkera hil bihurtua zen hizkuntza zaharkitu hura, piztu eta gaztetu egin da, eta herriaren mintzabide bilakatu.

Gutziz aproposa da, hortaz, judutarrek nola jokatu ote zuten aztertzea. Eta Berriatua eta Kintana ikasteko asmo horretantxe joan ziren hara.

Interesgarri litzateke Berriatuak berak -hitzaldi batzuen bitartez edo liburuska bat izkiriatur- hango pizkundearen karkoa xehekiago azaltzea. Egingo ahal du! Oraingoz Donostian Urtarrilean irakurri zuen txostena baizik ez dugu eza-gutzen.

Orain dela 20 urte abiatu zuten israel-darrek "juduera erraza"ren bultzada. Hitzun-berri asko eta asko zegoela ikusita (lehenengo belaunetan judutar guztiak izan baitira hango "euskaldun-berri"...) hitzun ahul makal horien alde zerbait egin behar zela pentsatu zuen gobernuak; zerbait ikasia zuen jendemordo horri kemen eman behar zitzaioela; eta, kemen emateko, bide bat baizik ez zegoela: hizkuntza *errazeko* izkribuak, irratsaioak, eta abar, prestatu behar zirela; horrela, gutxi zekitenak ere, Israel-en

barneratuago, bertakotuago eta "integratu"ago gertatzeko.

Xede horretan 1953-an (oraingoa 24 urte!) sortu zen "Hanhalat Halachon" deritzan Batzordea ("hizkuntz-ondasunen zaindaria", gutxi gorabehera); eta 50.000 etorkinekin batera hasi zuen bere lana.

Eguneroko bizieran gehienik erabiltzen diren 1.000 hitz-etako lerrokada prestatu zuen aurrenik; eta hiztegi horretatik *irten gabe* liburuak prestatu zituen, baita irratsaioak hedatu eta astekari bat argitaratu ere. Juduera oraindik gaizki dakienak ba ditu geroztik bere zerbitzutan mila hitz horietatik ateratzen ez diren liburuak, artikuluak eta irratsaioak.

Geroago (1957) juduerazko 'klasi-koak' juduera errazaz ematen hasi zen

Batzordea; eta atzerrietatik Israela joateko asmoa zuten etorkin-gaiezako, 600 hitz-etako lerrokada errazago bat prestatu zuen.

Ageri denez, eta Berriatuak jakin erazi zigunez, hizkuntza errazeko jokabide horrek arrakasta gaitzik bildu du Israelgo hizkuntza-pizkundean; eta erruz lagundu bide du hitzun-berrien osakuntzan.

Bide horretatik joanda, "euskara erraza"ren antolakizun honi buruz orain arte uzkur xamar zirenak berak, gaur horrelako zerbait egin beharko dugula pentsatzen hasiak dira. Eta Euskaltzaindiak ere, euskaltzainen txaloaz oraingoan, Berriatuaren eskuetan utzi du "euskara erraza" hori finkatzeko asmoa.

Azkar ibili behar orain, batetik: euskaldun-berriak eta erdipurdiko euskaldunak zai ditugu, milaka, "euskara erraza" horren desira beroan. Baina zentzuz ere ibili behar: izan bedi mila hitz-etako hizkera erraz hori euskara osoaren *lehenengo maila*, eta ez, geroko osakuntzari buruz, *lehenengo oztopo-harria*. Prestatu beharrak, dudarik ez egin, teknika-arazo larriak dakazki berarekin. Eginkizun hau mamitzekotan, inor ez hoberik "Euskalduntzen" ikaspidearen egilea baino. Hau egia da.

Dena dela, eta "euskara erraza" horren oinarria ezartzekotan, laguntza beharko du Berriatuak: euskaltzale argituen laguntza batetik, hori bai; baina burutu beharko diren inkestak eta lanak obratzerakoan, *diru-laguntza* ere beharko du.

Agian lortuko denak!

I. Berriatua eta X. Kintana

